

Годину након избора за америчког председника, Барак Обама налази се на великим искушењима. У свету који се пребрзо мења, треба изградити ново место за Америку која се и сама налази у процесу преображаја чији коначни резултат није сасвим предвидљив. Али је зато лако уочити колико је препрека на Обаином путу. Превише је лоших вести о стању америчке економије, банкротствима на стотине банака и некадашњих ценова америчке економије, којима као да [нема краја](#), невероватних вести о губитку вредности и улоге доскора незаменљивог [долара](#), расту

[незапослености](#)

која је највећа у протекле три деценије и повећаном броју сиромашних међу Американцима. Опадање подршке председнику и његовим демократама међу америчким

[бирачима](#)

тешко да могу да ублаже ограничен успех у стишавању економске кризе пакетом владине помоћи и савладавање

[прве](#)

ступенице у усвајању пројекта реформе здравства.

Пад Обаине популарности директно је повезан са продуженом рецесијом и даљим социјалним раслојавањем у друштву, као и контроверзама у вези са предложеном реформом здравственог система – његови домаћи опоненти успешно експлоатишу страх бирача од новог опорезивања. Фрустрираност становништва због тешке економске ситуације и спорост владе у њеном санирању и опоравку је магично средство за усмеравање незадовољства према новом председнику. Проблеми и [недовољно](#) сналажење нове администрације у важним спољнополитичким питањима рефлектују се и на положај Обаме у унутрашњим питањима. Економска криза и отпор предложеној реформи здравственог система, уз дилему око упућивања нових трупа у Авганистан и питања завршетка два дуготрајна рата, повратило је у живот опозицију. Републиканци су консолидовани недостатком видљивих Обаиних успеха, и

[задају ударце](#)

по свим slabим тачкама његове спољне и унутрашње политике, и тиме изазивају додатну

[нервозу](#)

у Обаином тиму.

С обзиром да су следеће године [midterm избори](#), Обама је у временском теснацу – рок у коме мора показати своју способност да донесе конкретне одлуке и оствари резултате

који ће бити видљиви, мери се у месецима. Проблем је у томе што одлучивање које, на пример, има у виду очекивање „добрих вести“ из Авганистана до лета наредне године, може да утиче на доношење погрешних одлука о даљем ангажману у Авганистану у овом тренутку (аналогно „[вијетнамској](#)

[дилеми](#)“ Линдона Џонсона), тј. да мултипликује број погрешних одлука и исхода услед избора погрешног временског распореда. Али Обама не само да је приморан да донесе изузетно важне одлуке у врло кратком року (доста времена је потрошено у уходавању администрације), већ континуирано мора да проналази начине како да превладава бројне „техничке“ препреке у спровођењу тих одлука, од којих је проблем придобијања већине ради изгласавања закона и ратификовања међународних споразума у Конгресу, посебно у Сенату, један од најнеизвеснијих. Оно што је извесно, једино видљиви успеси на унутрашњем и спољнополитичком плану гарантују Обама (по принципу позитивне повратне спреге) довољан ниво подршке у јавности и кредибилности код политичких партнера која је неопходна за придобијање шире подршке за спровођење дугорочних реформи. И обратно, почетни неуспеси и пролонгирано несналажење у тој „дијалектици унутрашњег и спољњег“ смањују могућности за успех такве политике.

Ништа не успева тако лоше као неуспех

Оно у чему су сагласни поборници и противници Обама је то да значајних и видљивих успеха Обама у спољној политици – на страну пријатељски осмеси, тапшање по рамену и [преурањена](#) награда Нобеловог комитета – још увек нема, док се невоље гомилају на хоризонту. Фрустрираност Обамина администрације неуспехом мисије у Авганистану изазива велико комешање и расправе у Вашингтону о томе да ли Америка

[понавља грешке](#)

СССР-а из Авганистана, а оклевање Обама да пошаље додатне трупе на мети је оштрих [критика](#)

код куће и подстиче додатну нервозу код америчких савезника. Односи са европским савезницима се компликују и

[разлике](#)

између ЕУ и САД у погледу на бројна питања се умножавају.

[Ресетовање](#)

односа са Русијом не иде потребном

[динамиком](#)

којом би се олакшала позиција САД у Евроазији и, на пример, омогућили

[помаци](#)

у решавању питања иранског програма за обогаћивање уранијума. И док Авганистан сваки дан постаје све већа „мора по избору“ за Обаму, отвара се нова криза са могућим далекосежним последицама у јединој муслиманској земљи која поседује нуклеарно оружје, Пакистану. Покушај државне секретарке Хилари Клинтон на недавној

[блискоисточној турнеји](#)

да придобије Пакистан за искренију сарадњу у борби против талибана и неспретан покушај да изненадном променом стратегије приближи ставове Нетањахуа и Абаса (а не разумевајући

[интерну динамику](#)

палестинске политике и значај заустављања насељавања за мировни процес), завршили су се

[фијаском](#)

што је изазвало додатно неповерење у

[Пакистану](#)

и на

[Блиском Истоку](#)

и повлачење Абаса, док је у самој Америци неуспешна кампања Клинтонове дочекана са

[подсмехом](#)

(дискретно и изненадно Обаино

[брифовање](#)

Нетањахуа и Ехуда Барака тешко да ће допринети брзом исправљању направљене штете).

Обамина лична популарност делимично ублажава антиамеричко расположење у свету, али недовољна је да би представљала реални [ослонац](#) за значајнију подршку Обаиним прокламованим циљевима, бар док се не виде

[конкретна дела](#)

која би показала стварну и недвосмислену промену у односу на досадашњу америчку политику. Време за обећане промене истиче и простор за Обаино деловање се сужава. Недостатак суштинске промене у америчкој спољној политици имало би, краткорочно посматрано, за последицу јачање сарадње америчких ривала на антиамеричким позицијама, стабилизовање тренда удаљавања деценијских савезника, почев од земаља

”

[Старе Европе](#)

“, преко

[Турске](#)

,

[Јапана](#)

и других земаља југоисточне Азије, до оних у „блиском суседству“ САД – земаља

[Латинске Америке](#)

, док средњорочно може имати озбиљне последице по стабилност самих САД.

Обама се након десет месеци ефективне власти на месту председника највеће светске силе налази у врло тешкој ситуацији. И док с прозора Беле куће уживо посматра [крај](#)

[униполарног момента](#)

и неочекивано брз успон нових светских сила из Азије и Латинске Америке,

антиципирајући последице по своју уздрману државу и себе самог, можда му кроз главу провејава питање: Како се неком као што сам ја, човеку који је доносио

[наду](#)

у

[промене](#)

не само Американцима, десило да уплови у такву безнадежну

["савршену политичку олују"?](#)

Обама као заточеник Бушове политике

Неспорно је да је Обама у држави затекао незавидну ситуацију као последицу минулог рада републиканца Џорџа Буша млађег у два председничка мандата, али не треба заборавити ни два председничка мандата демократе и србофоба Била Клинтона.

Бушова политика представљала је у знатној мери континуитет Клинтонове политике [де регулације](#)

(пре свега финансијских) тржишта, што је један од кључних узрока садашње финансијске и економске кризе (да не залазимо

[дубље](#)

у прошлост), и агресивне, милитаризоване спољне политике „глобализације“ – заправо бескрајне експанзије америчке империје дробљењем пораженог хладноратовског противника и

[распарчавањем](#)

, а све уз помоћ европских

[савезника](#)

, старих националних држава првенствено у Европи. Клинтонов

[„хуманитарни“](#)

либералистички интервенционизам увежбаван на Балкану против Србије и српског народа у Хрватској, БиХ, Црној Гори и на

[Косову](#)

добрио је свој природни наставак у неоконзервативном

[интервенционизму](#)

Џорџа Буша млађег. Одмах након

[контроверзног](#)

догађаја од 9/11 Буш га је заогрнуо плаштом

["рата против терора"](#)

и проширио на

[Блиски](#)

и

[Средњи Исток](#)

, па и на саме САД (тј. против

[унутрашњег непријатеља](#)

) и прогласио, сасвим пригодно, за

[рат који нема краја](#)

.

Заједничка нит која се провлачи кроз четири председничка мандата Клинтона и Буша млађег, поред [традиционалне](#) америчке политике систематског слабљења и [“обуздавања”](#)

земаља које нису савезници или вазали САД стварањем регионалних савеза који онемогућавају „коалиције оспоравања“ америчке доминације, јесте стратегија учвршћивања резултата победе у Хладном рату и обезбеђивање светске доминације САД – по принципу „узми све што ти монополарни моменат пружа“, милом или силом, односно, да будемо прецизнији, коришћењем „меке“ или „тврде“ моћи. Синтагма [амерички национални интерес](#)

постала је универзална догма којом се „оправдавало“ право САД на коначну реч у међународним пословима, у дипломатским, економским и војним питањима, у оквиру постојећих међународних организација и институција, укључујући ОУН, или мимо њих. И сасвим очекивано, идеја примарности америчког националног интереса је природно еволуирала ка политици заобилажења „тромих и неефикасних“ ОУН и [измештању](#)

доношења важних одлука о међународним пословима из Савета безбедности, ка ад хок телима попут

[Контакт групе](#)

,

[Коалиције вољних](#)

,

[Лиге демократија](#)

и хипертрофираног НАТО од сада са

[глобалним](#)

претензијама и

[новим](#)

циљевима.

Последице су познате: „[разобручена Америка](#)“ утеривала је протеклих година и деценија остатку планете своје националне интересе – и „демократију“, како је гласило објашњење [за јавност](#) – најпре

усисавањем бивших источноевропских земаља и државоликих ентитета у атлантске војне, политичке и економске структуре – све праћено помпом и узвишеним речима о заједничкој будућности у уједињеној

[Светој Европи](#)

. А потом и директним

[војним интервенцијама](#)

према онима који нису на време схватили да сарадња са САД „нема алтернативу“, а који се сасвим случајно налазе на

[стратешким правцима](#)

енергетских коридора, на

[Балкану](#)

,
[Кавказу](#)

и

[Средњем Истоку](#)

. Резултат је низ „ослобођених“ држава на чијим територијама су најпре оформљене нове базе за америчку војску и/или НАТО (војска САД је распоређена у 125 држава), да би потом те исте земље бивале подвргнуте политици „демократизације“ и

[„изградње нације”](#)

(о чему се, узгред, већ издају и

[приручници](#)

).

[Регионализацијом](#)

и подстицањем етничких мањина у запоседнутим земљама ка стварању

[квазидржава](#)

и државоликих ентитета, производи се низ слабих,

[неуспелих држава](#)

, контролабилних полу-протектората чији се

[вазални статус](#)

потом формализује и стабилизује учлањењем у атлантске организације у којима одлучујућу реч имају САД.

И тако је требало да буде неколико наредних деценија. Ал' није тако било суђено.

Прерастезање империје

Историјски [образац](#) пропадања империја који подразумева дуготрајни рат и велики спољни пораз у рату и опадање економске моћи поновио се и на примеру САД.

Заглибљена скоро читаву деценију у Ираку и Авганистану,

[претер](#)

[ано војно ангажована](#)

у свету, са огромним дефицитом који због

[трошкова](#)

ратова и

[еконо-цихада](#)

достиге

[астрономске бројке](#)

, супротстављена новим светским силама које успостављају међусобну сарадњу мимо, и насупрот ње – Америка је

[порила себе](#)

и нашла се у фази

[позног Рима](#)

Губитак глобалне хегемоније САД коначно је ставио на дневни ред питање одрживости америчког модела економског раста, тј. самог неолибералног модела економије. Колапс хипотекарног тржишта и англоамеричког банкарског система, који се пренео на реални сектор изазивајући рецесију, пораст незапослености и сиромаштва у САД и ЕУ, објавили су свету да су САД као локомотива светске економије у дефекту, и отпочело је хитро престојавање вагона на други колосек и прикопчавање за нову – кинеску композицију.

Настанком, дубином и трајањем економске кризе „без преседана“ у послератном периоду, ствари су почеле да се мењају и на глобалном нивоу. [Приоритетни](#) спољнополитички партнери САД постају Кина, као највећи поверилац, која (не само због тога) постаје „неопходна нација“ за САД, Индија и друге

[азијске силе](#)

у успону, а посебно Русија као главни војни ривал и због њеног утицаја на решавање кључних проблема у које су САД упетљане у Азији. Европа, односно ЕУ, постаје полагано другоразредни партнер САД, са којим се има све више несугласица о најважнијим међународним питањима.

Ситуација је компликованија но икад – толико је нових актера и различитих сценарија (хаос у светским односима је престао да буде „контролисани хаос“, односно престао је да буде контролисан од стране САД) тако да није могуће правити кредибилна дугорочна предвиђања, али све је јасније да наслеђена, у суштини хладноратовска [тактика](#) Вашингтона више не даје резултате те се у решавању кључних питања све чешће поступа ад хок, од случаја до случаја.

У Вашингтону је [напокон](#) сазрела свест о потреби одлучног редефинисања спољнополитичких [приоритета](#) САД. Поступак је у току и спроводи се секторски – Авганистан, Пакистан (

[АфПак](#)

) и Ирак, редефинисање циљева и деловања НАТО, ресетовање односа са Русијом, Кином, Јапаном, ресетовање односа са

[Британијом](#)

, „старом Европом“ и све снажнијом постлисабонском

[ЕУ](#)

, са земљама

[Нове Европе](#)

(у које спада и Србија), са

[суседима](#)

, уз покушаје побољшања

[интер-америчких](#)

односа, односа са Кубом и земљама Латинске Америке итд. Шта је могуће постићи и која су ограничења?

Ограничења за нову политику су бројна: економско опадање САД и брз раст нових светских економских сила, опадање војне моћи САД и делегитимисање [интервенционис](#)

[тичког модела](#)

[конфузија](#)

у погледу циљева и будућег деловања

[остарелог](#)

НАТО, проћердани

[кредибилитет](#)

и

[ауторитет](#)

САД на међународном плану,

[губитак контроле](#)

над главним произвођачима

[нафте](#)

и

[гаса](#)

и над главним путевима транспорта енергената (нафтоводима и гасоводима),

[дистанцирање Турске](#)

и њено окретање ка Русији и Средњем Истоку, окретање Латинске Америке ка самосталном решавању сопствених проблема у непосредованој сарадњи са светом; економска зависност

[од Кине](#)

и других иностраних поверилаца и инвеститора у САД, огроман дефицит, пад вредности долара и све извеснија

[замена долара](#)

као светске резервне валуте корпом валута земаља у успону.

Интерна ограничења су инерција у деловању и пренасељеност администрације и саветодавних тела (попут [ЦФР](#) и оних [из сенке](#)) старим кадровима, чије мишљење и перцепција су обликовани у хладноратовском миљеу – и који се већ

[предуго](#)

мотају у и око власти, а да то не би оставило озбиљне последице по способност креативног размишљања у и око администрације и отежавало креирање нове и

успешније политике прилагођене новим околностима. Управо због тих утицаја, Обаино велико искушење лежи у ризику да не успе да превлада у себи

[Џорџа В. Обаму](#)

. Приморан је да у кратком року донесе неколико комплексних одлука, чије последице није могуће у потпуности предвидети, али које ће одредити у највећем не само статус и будући положај САД у свету који се драматично брзо мења – поготово за старомодне хладноратовске стратегије у Вашингтону који још увек значајно утичу на Обаине одлуке – већ и његову сопствену политичку будућност. И у том одлучивању конвенционална вашингтонска мудрост „ако не иде на силу, узми већи чекић“ неће му бити од велике помоћи. Они који су саучествовали у довођењу САД на ивицу провалије, правећи од тога успешне каријере и лично богатство, тешко да му могу помоћи да је из тог амбиса извуче.

Падане цина

Уколико превлада [арканска](#) политика у и [око](#) вашингтонске администрације која већ по навици заговара креирање новог [кон](#)

[тролисаног хаоса](#)

у свету – вероватна последица би била нагли слом америчке империје. Тај слом би био производ заједничког деловања, с једне стране,

[економски](#)

и

[војно](#)

довољно јаким супарника САД на глобалном плану који су, како се показало на примеру СЕК-е, прочитали игру и проналазе одговарајућу заједничку

[против-игру](#)

којом умањују штету и преокрећу произведени „контролисани хаос“ у своју корист, а на другој страни су унутрашње слабости исцрпљене суперсиле. Пад америчког Голијата не би био безболан по међународно окружење, али унутар саме земље он може имати врло опасне последице. Евентуални нагли слом америчке империје носи велики

[ризик](#)

јачања ауторитарне власти у САД, која би била у стању да – у конфузији која би могла настати погоршањем економске ситуације у земљи и у страху од унутрашњих

[нереда и немира](#)

на границама – одговори репресијом над сопственим становништвом и суспензијом демократског поретка. Стављањем репресивног апарата државе под пуну контролу таква власт тешко да би се устручавала – што показује и трагично искуство из последње деценије са Балкана, Кавказа и Средњег Истока – да примени бруталну силу, укључујући чак и ограничену употребу тактичког нуклеарног оружја, у борби за преостале расположиве ресурсе

[енергената](#)

, хране и воде, или како би спречила евентуални

[распад](#)

САД. Због могућих катастрофалних

[последица](#)

такав развој ситуације никоме не може бити у интересу.

Обама је принуђен на компромисе са светом

Могућност евентуалног наглог слома Америчке империје може се спречити заједничким деловањем кључних светских актера на стабилизовању светског система, креирањем нове, полиархичне структуре међународних односа (процес који је у сфери реал-политике већ добрано одмакао) и стварањем мреже нових функционалних међународних институција којима би се уредили међусобни односи у економској, политичкој и безбедносној сфери. Већ је извршена примопредаја светске економске власти између G7 и [G -20](#) у складу са новим односима снага, у току је реформа начина одлучивања и функционисања ММФ-а и Светске банке; на дневном реду је реформа Савета безбедности УН и оснаживање улоге ОУН као најважнијег панела за одлучивање о питањима од међународног значаја – процес који већ изазива [нервозне реакције](#) у неким круговима.

Реализовање такве мреже старих-нових функционалних међународних институција послужило би и као нека врста сигурносне мреже за САД и друге велике западне силе које губе [тежиште и улогу](#) у међународним односима које су имале од краја Другог светског рата до данас. Русија, Кина и друге силе у успону поступиле би стога разумно и у складу са својим дугорочним интересима и интересима целокупне светске заједнице уколико би пружиле руку све рањивијем Обама и помогле му да

[нови почетак](#)

његовог председничког мандата отпочне промишљеним одлукама и таквом синергијом спољне и унутрашње политике који би водили контролисаном и безбедном приземљењу „шатла“ са америчком посадом.

Што се тиче Обаиних приоритета, завршетак ратова и [повлачење из Ирака](#) и [Авганистана](#), уз

значајно смањење трошкова за војску су неопходни услови за какву-такву консолидацију државе. Опоравак америчке привреде је друга страна исте медаље

[зато што](#)

“спремност Вашингтона да оконча макроекономску неравнотежу зависи од његове спремности да стварно прихвати један плуралистички свет – свет у коме су центри моћи

Највеће Обаино искушење

Пише: Василије Д. Мишковић
уторак, 17 новембар 2009 11:31

у Европи, Кини, Јапану, Латинској Америци, Блиском истоку. Али до тога неће доћи све док се Америка не одрекне своје империјалне мисије.”

Та мисија је завршена. Америчка империја је пропала и амерички народ чека лидера који ће га повести да у миру заузме своје ново место међу народима које заслужује. Да ли је Барак Обама спреман за такво искушење?